

АНОТАЦІЯ

Шевченко В. Л. Суб'єкти кримінально-правової політики. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»). - Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 2026.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права комплексних монографічних досліджень суб'єктів кримінально-правової політики (далі - КПП), у якому їх розглянуто не як перелік державних органів, а як цілісну, впорядковану, відкриту й динамічну систему - від теоретико-методологічних засад їх поняття, ознак і класифікації до взаємодії, латентного виміру та оптимізації суб'єктного складу. Дослідження виконано з урахуванням рекодифікації кримінального законодавства України, інституційних трансформацій системи кримінальної юстиції та поглиблення європейської інтеграції.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади проблеми суб'єктів КПП. За результатами аналізу стану наукової розробки проблему визначено як відсутність цілісної теорії суб'єктів КПП: понятійний апарат не сформований, співіснують різні критерії розмежування суб'єкта й учасника, дискусійним лишається статус суб'єктів реалізації, а місце недержавних, наднаціональних і латентних акторів опрацьоване недостатньо. Розмежовано категорії «суб'єкт», «актор», «агент» та «учасник»: «суб'єкт» і «актор» визнано взаємозамінними позначеннями того самого феномена на різних рівнях абстракції, тоді як принциповим є відмежування суб'єкта, який владно або доктринально визначає зміст політики, від учасника, долученого до її реалізації без владного формування змісту. Обґрунтовано, що суб'єкт КПП характеризується сукупністю трьох істотних ознак - владно-компетенційної (спроможність впливати на зміст політики завдяки контролю над відповідними ресурсами), функціональної (роль у творенні або реалізації політики, рухома й залежна від фактичної участі, а не лише від формального

статусу) та інституційної (визнання суб'єктами не лише осіб, а й колективних утворень за умови їх когерентності й автономії), - доповнених спрямованістю на формування чи реалізацію політики та власною інтересо-ціннісною позицією носія. На цій підставі вибудовано двоярусну модель суб'єктного складу (владне державне ядро й периферія невіддільних акторів впливу), сформульовано авторську дефініцію суб'єкта КПП через сукупність родових ознак, що долає обмеженість перелікового підходу, і запропоновано багатовимірну класифікацію суб'єктів за чотирма неконкурентними критеріями - за характером участі, юридичною природою (з проміжною гібридною категорією), територіальним рівнем і обсягом повноважень, - а систему суб'єктів схарактеризовано як відкрите, динамічне й здатне до самокорекції утворення.

Другий розділ присвячено суб'єктам формування КПП. Установлено, що стрижень національного рівня формування утворюють законодавчий і виконавчий суб'єкти: Верховна Рада України здійснює криміналізацію й пеналізацію в монопольному порядку, діючи переважно через законодавчі ініціативи народних депутатів, що зумовлює водночас високу динаміку й системні дисфункції формування; Президент України впливає на формування правом законодавчої ініціативи, підписанням законів і вето, а його найвагоміший внесок пов'язаний зі створенням особливого доктринально-нормопроектного суб'єкта. Запропоновано розглядати формування не як однорідну функцію, а як поєднання трьох функціональних ролей - нормопроектної (вироблення змісту політики), легітимаційної (надання йому юридичної форми закону) та рамкової (задання зовнішніх меж і орієнтирів): це функції, а не типи суб'єктів, тож один орган може поєднувати кілька ролей, але жодна не поглинає інших, а розходження нормопроектної та легітимаційної ролей постає усталеною, хоч і доктринально не визнаною, моделлю вітчизняного формування. Виконавча гілка влади становить багаторівневу підсистему, у якій Рада національної безпеки і оборони України забезпечує стратегічно-безпековий вимір, Кабінет Міністрів України діє на

нормопроектному та програмному рівнях, а Міністерство юстиції та Міністерство внутрішніх справ виступають галузевими розробниками й ініціаторами змін; спільною ознакою виконавчих суб'єктів є подвійна, формувально-реалізаційна природа участі. Доведено, що наукова доктрина та інститути громадянського суспільства є суб'єктами впливу, а не ухвалення владних рішень, а їхня суб'єктність є реальною, проте умовною: доктрина набуває впливу за умови науковості й визнання юридичною громадськістю, а інститути громадянського суспільства діють через інституціоналізовані канали - наукову експертизу, консультативно-дорадчі органи, публічні консультації, громадський контроль і моніторинг, публічну адвокацію та засоби масової інформації. Зовнішній рівень формування утворюють наднаціональні та міжнародні суб'єкти, які впливають не владним приписом, а через стандарти, рекомендації, моніторинг і принцип умовності.

У третьому розділі досліджено суб'єктів реалізації КПП і доведено, що вони є не пасивними виконавцями сформованої політики, а її співтворцями, здатними чинити зворотний вплив на її зміст. Центральне місце посідає суд: ухвалюючи державно-владні рішення, він доводить політику до конкретної особи; Верховний Суд через забезпечення єдності судової практики здійснює її коригування й замикає зворотний зв'язок із формуванням; Конституційний Суд України через конституційний контроль і «конституціоналізацію» кримінального закону спрямовує допустимий зміст політики; а Вищий антикорупційний суд ілюструє здатність окремого судового суб'єкта реально змінювати її напрями. Органи прокуратури впливають на реалізацію щонайменше чотирма шляхами - процесуальним керівництвом досудовим розслідуванням, підтриманням публічного обвинувачення, коригуванням кваліфікації й оскарженням судових рішень та виробленням узгоджених правозастосовних підходів. Органи правопорядку та досудового розслідування - Національна поліція, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Служба безпеки України у відповідній частині та Бюро економічної безпеки України - за браку

легального визначення й вичерпного переліку перебувають у стані динамічної трансформації й виконують подвійну роль, впливаючи через аналітичну й нормотворчу функції також і на формування. Адвокатуру, наділену публічно-правовими функціями, схарактеризовано як єдиний недержавний суб'єкт реалізації, вплив якого здійснюється через захист прав особи, співформування судової практики в змагальному процесі та стримування надмірної репресивності межами прав людини, а органи й установи виконання покарань та органи пробації переоцінено з допоміжних учасників на повноцінних суб'єктів реалізації з переходом від суто каральної до людиноцентричної моделі.

Четвертий розділ присвячено взаємодії та оптимізації системи суб'єктів КПП. Обґрунтовано, що горизонтальна (координаційна) взаємодія є не побічним ефектом, а конститутивною властивістю системи, центральним проявом якої є зворотний вплив правозастосовної практики на нормотворчість, що подекуди сягає часткового перебирання суб'єктами реалізації нормотворчої ролі. Вертикальний вимір розкрито в парадигмі багаторівневого врядування, що охоплює національний, наднаціональний (Європейський Союз) та міжнародний (Міжнародний кримінальний суд, договірні органи) рівні, а його механізмами є імплементація, гармонізація й комплементарність юрисдикцій, у межах яких *acquis* ЄС, зобов'язання перед Радою Європи, практика Європейського суду з прав людини і стандарти міжнародного кримінального права входять у національне формування політики; ця вертикаль позначена незнятою напругою між пріоритетом наднаціонального права та збереженням національного суверенітету, що вимагає субсидіарності й принципу *ultima ratio*. Систему доповнено латентним (неформальним) виміром: поряд із формально уповноваженими органами на зміст політики впливають групи інтересів і лобісти, засоби масової інформації та носії кримінально-правового популізму, інститути громадянського суспільства, культурно-ментальні детермінанти й механізми «м'якої влади», а організована злочинність діє як деструктивний квазісуб'єкт, причому

співвідношення формальних і латентних акторів є не протиставленням, а взаємопроникненням. Систематизовано дисфункції системи у взаємопов'язану типологію - безсистемність нормотворення й брак стратегічного цілепокладання, політизація та персоніфікація правотворчості, дефекти якості новел і циклічність правотворчих помилок, розриви взаємодії «наука - законодавець», суперечливе функціонування каналів участі громадянського суспільства, вади формування й урядування судової системи, власне дисфункції реалізації та вертикальні й мілітаризаційні викривлення - і обґрунтовано симетричний принцип, за яким кожна діагностована вада вказує на напрям її подолання, на основі чого запропоновано модель оптимізації суб'єктного складу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у законопроектній роботі (насамперед у процесі рекодифікації кримінального законодавства та впорядкування суб'єктного складу КПП - зокрема через концептуальне й рамково-законодавче визначення кола суб'єктів, механізми самообмеження законодавця та деполітизацію «інституцій-запобіжників»), у правозастосовній діяльності органів кримінальної юстиції, а також у навчальному процесі під час викладання кримінального права та відповідних спеціальних дисциплін. За результатами дослідження сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації системи суб'єктів кримінально-правової політики, подолання її дисфункцій та запровадження інституційних запобіжників проти неправомірного латентного впливу.

Ключові слова: підсистеми політики в сфері боротьби зі злочинністю, кримінально-правова політика, суб'єкти кримінально-правової політики, суб'єкти формування та суб'єкти реалізації, інститути громадянського суспільства, органи кримінальної юстиції та органи правопорядку, законодавство ЄС, кримінально-правова політика ЄС, публічна/державна служба, запобігання корупції, реформування та оптимізація системи суб'єктів, законотворчість та закон про кримінальну відповідальність, застосування

закону про кримінальну відповідальність, міжнародні та європейські стандарти.

SUMMARY

Shevchenko V. L. Subjects of Criminal-Law Policy. - Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in specialty 081 "Law" (field of knowledge 08 "Law"). - Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2026.

The dissertation is one of the first comprehensive monographic studies in domestic scholarship of the subjects of criminal-law policy, in which they are considered not as a list of state bodies but as an integral, ordered, open and dynamic system - from the theoretical-methodological foundations of their concept, features and classification to their interaction, latent dimension and the optimization of the composition of subjects. The study is carried out with regard to the recodification of the criminal legislation of Ukraine, the institutional transformations of the criminal-justice system and the deepening of European integration.

The first chapter examines the theoretical-methodological foundations of the problem of the subjects of criminal-law policy. Based on the analysis of the state of scholarly development, the problem is defined as the absence of a holistic theory of the subjects of criminal-law policy: the conceptual apparatus has not been formed, different criteria for delimiting a subject from a participant coexist, the status of the subjects of implementation remains debatable, and the place of non-state, supranational and latent actors is insufficiently elaborated. The categories "subject", "actor", "agent" and "participant" are delimited: "subject" and "actor" are recognized as interchangeable designations of the same phenomenon at different levels of abstraction, whereas the essential distinction is that between a subject, who authoritatively or doctrinally determines the content of policy, and a participant, who is involved in its implementation without authoritatively shaping that content. It is

substantiated that a subject of criminal-law policy is characterized by a set of three essential features - the power-competence feature (the capacity to influence the content of policy through control over the relevant resources), the functional feature (the role in the making or implementation of policy, which is mobile and depends on actual participation rather than on formal status alone) and the institutional feature (the recognition as subjects not only of individuals but also of collective entities, provided they are coherent and autonomous) - supplemented by the orientation towards the formation or implementation of policy and by the bearer's own value-and-interest position. On this basis a two-tier model of the composition of subjects is built (an authoritative state core and a periphery of non-powerful actors of influence), the author's definition of a subject through a set of generic features is formulated, and a multidimensional classification of subjects according to four non-competing criteria - by the nature of participation, legal nature (with an intermediate hybrid category), territorial level and scope of powers - is proposed, while the system of subjects is characterized as an open, dynamic and self-correcting formation.

The second chapter is devoted to the subjects of the formation of criminal-law policy. It is established that the core of the national level of formation is constituted by the legislative and executive subjects: the Verkhovna Rada of Ukraine carries out criminalization and penalization in a monopoly manner, acting predominantly through the legislative initiatives of people's deputies, which entails both high dynamics and systemic dysfunctions of formation; the President of Ukraine influences formation through the right of legislative initiative, the signing of laws and the veto, while his most significant contribution is connected with the creation of a special doctrinal-drafting subject. It is proposed to regard formation not as a homogeneous function but as a combination of three functional roles - the drafting role (the production of the content of policy), the legitimising role (the conferral of the legal form of a statute upon that content) and the framing role (the setting of external limits and benchmarks): these are functions rather than types of subjects, so that one body may combine several roles while none absorbs the others, and the divergence of the drafting and legitimising roles emerges as an established, though

doctrinally unrecognized, model of domestic policy formation. The executive branch constitutes a multilevel subsystem, in which the National Security and Defence Council of Ukraine ensures the strategic-security dimension, the Cabinet of Ministers of Ukraine acts at the drafting and programme levels, and the Ministry of Justice and the Ministry of Internal Affairs act as sectoral drafters and initiators of amendments; the common feature of the executive subjects is the dual, formation-implementation nature of their participation. It is proved that legal doctrine and civil-society institutions are subjects of influence rather than of adopting authoritative decisions, and their subjectivity is real yet conditional: doctrine acquires influence on condition of scientific quality and recognition by the legal community, while civil-society institutions act through institutionalized channels - scholarly expertise, consultative-advisory bodies, public consultations, public control and monitoring, public advocacy and the mass media. The external level of formation is constituted by supranational and international subjects, which exert influence not through an authoritative prescription but through standards, recommendations, monitoring and the principle of conditionality.

The third chapter examines the subjects of the implementation of criminal-law policy and proves that they are not passive executors of the formed policy but its co-creators, capable of exerting a feedback influence on its content. The central place is occupied by the court: by adopting authoritative decisions it brings the policy to a particular person; the Supreme Court, through ensuring the unity of judicial practice, adjusts the policy and closes the feedback loop with formation; the Constitutional Court of Ukraine, through constitutional review and the "constitutionalization" of the criminal law, directs the permissible content of policy; and the High Anti-Corruption Court illustrates the capacity of a single judicial subject to genuinely change its directions. The prosecution bodies influence implementation through at least four channels - procedural guidance of the pre-trial investigation, the maintenance of public prosecution, the adjustment of qualification and the appeal of judicial decisions, and the elaboration of coordinated law-application approaches. The law-and-order and pre-trial investigation bodies - the

National Police, the State Bureau of Investigation, the National Anti-Corruption Bureau, the Security Service of Ukraine in the relevant part and the Bureau of Economic Security of Ukraine - in the absence of a legal definition and an exhaustive list remain in a state of dynamic transformation and perform a dual role, influencing formation as well through their analytical and rule-making functions. The bar, endowed with public-law functions, is characterized as the sole non-state subject of implementation, whose influence is exercised through the protection of the rights of the person, the co-shaping of judicial practice in adversarial proceedings and the restraint of excessive repressiveness within the limits of human rights; the penitentiary institutions and probation bodies are re-evaluated from auxiliary participants into full-fledged subjects of implementation, with a transition from a purely punitive to a human-centred model.

The fourth chapter is devoted to the interaction and optimization of the system of subjects of criminal-law policy. It is substantiated that horizontal (coordinative) interaction is not a side effect but a constitutive property of the system, whose central manifestation is the feedback influence of law-application practice on rule-making, which at times reaches the partial assumption by the subjects of implementation of a rule-making role. The vertical dimension is disclosed within the paradigm of multilevel governance, encompassing the national, supranational (the European Union) and international (the International Criminal Court, treaty bodies) levels, its mechanisms being implementation, harmonization and the complementarity of jurisdictions, within which the EU *acquis*, the obligations towards the Council of Europe, the case-law of the European Court of Human Rights and the standards of international criminal law enter national policy formation; this vertical axis is marked by an unresolved tension between the primacy of supranational law and the preservation of national sovereignty, which requires subsidiarity and the principle of *ultima ratio*. The system is supplemented by its latent (informal) dimension: alongside the formally authorized bodies, the content of policy is influenced by interest groups and lobbyists, the mass media and bearers of criminal-law populism, civil-society institutions, cultural-mental determinants and mechanisms of "soft

power", while organized crime acts as a destructive quasi-subject, the relationship between formal and latent actors being not an opposition but an interpenetration. The dysfunctions of the system are systematized into an interconnected typology - the unsystematic character of rule-making and the lack of strategic goal-setting, the politicization and personalization of law-making, defects in the quality of individual amendments and the recurrence of law-making errors, ruptures in the "scholarship-legislator" interaction, the contradictory functioning of the channels of civil-society participation, the defects of the formation and governance of the judicial system, the dysfunctions of implementation proper, and vertical and militarization distortions - and a symmetrical principle is substantiated according to which each diagnosed defect points to the direction of its overcoming, on the basis of which a model for optimizing the composition of subjects is proposed.

The practical significance of the obtained results lies in the possibility of their use in legislative-drafting work (primarily in the process of recodifying the criminal legislation and ordering the composition of the subjects of criminal-law policy - in particular through the conceptual and framework-legislative definition of the range of subjects, the mechanisms of the legislator's self-restraint and the depoliticization of the "safeguard institutions"), in the law-application activity of criminal-justice bodies, and in the educational process in teaching criminal law and the relevant special disciplines. On the basis of the study, scientifically grounded proposals are formulated for optimizing the system of subjects of criminal-law policy, overcoming its dysfunctions and establishing institutional safeguards against unlawful latent influence.

Keywords: crime control policy subsystems, criminal law policy, subjects of criminal law policy, subjects of formation and subjects of implementation, civil society institutions, criminal justice bodies and law enforcement agencies, EU legislation, EU criminal law policy, public/state service, corruption prevention, reform and optimization of the system of subjects, lawmaking and the law on criminal liability, application of the law on criminal liability, international and European standards.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України категорії Б:

1. Шевченко В.Л. Поняття та система суб'єктів кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Випуск 61, 2023. С.1.80-1.89.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.61.1.80-1.89>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/10849/10468>

2. Козич І.В., Шевченко В.Л. Суб'єкти формування кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Випуск 63, 2023. С.1.133-1.142.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.63.1.133-1.142>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/10850/10469>

3. Шевченко В.Л. Роль інститутів громадянського суспільства у формуванні та реалізації кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Випуск 67, 2025. С.1.122-1.130

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.67.1.122-1.130>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/10851/10470>

Праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Шевченко В.Л. Суб'єкти кримінально-правової політики: взаємодія та вплив на формування законодавства. *Вдосконалення правового регулювання: погляд молодих науковців [Текст] : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів освіти та молодих вчених (9 травня 2025 року)*. Івано-Франківськ, 2025.с. 319-321.

URL:

<https://law.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/100/2025/12/youth2025.pdf>

5. Шевченко В.Л. Суд як суб'єкт реалізації кримінально-правової політики. *Наукові читання пам'яті професора М. П. Чубинського : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 27-28 березня 2026 р.)*. Івано-Франківськ : Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2026. С. 186-188.

URL:

https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/25905/1/шевченко_суд.pdf